

УДК 378.14

**DEVELOPMENT OF ATTITUDE TOWARDS ENTREPRENEURSHIP
AMONG STUDENTS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL EDUCATION
IN THE CONDITIONS OF THE WAR PERIOD IN UKRAINE****РОЗВИТОК СТАВЛЕННЯ ДО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ
ФАХОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ****Banit Yury S. / Баніт Ю.С.***aspirant. / аспірант**Kyiv Vadym Hetman Kyiv National Economic University,
Kiev, ave. Beresteyskiy, 54/1, 03057**Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, просп. Берестейський, 54/1, 03057*

Анотація. Статтю присвячено висвітленню авторських підходів до формування і розвитку підприємницького ставлення у процесі фахової підготовки студентів у закладі вищої освіти. Наведено чинники глобального характеру, які обумовлюють необхідність розвитку підприємницької компетентності кожного громадянина. Мета статті – висвітлити психолого-педагогічні аспекти розвитку в процесі фахової підготовки професійно-ціннісного ставлення студентів до підприємництва, як складової підприємницької компетентності та умови включеності студентської молоді до повоєнного відновлення в Україні. Розкрито зміст поняття «ставлення» як компонента підприємницької компетентності. Висвітлено методи розвитку ставлення студентів до підприємництва у процесі фахової освіти.

Розглянуто тенденції зміни ставлення до підприємницької діяльності студентської молоді в умовах воєнного часу в Україні. Обґрунтовано доцільність створювати у процесі фахової освіти умови навчального середовища, сприятливого для розвитку підприємницької компетентності та, зокрема, професійно-ціннісного ставлення до підприємництва на базі закладу вищої освіти та спільно з бенефіціарами і стейкхолдерами.

Ключові слова: підприємницька компетентність, вища освіта, студенти, спільні соціальні проекти, волонтерство, підприємництво, ставлення.

Вступ.

В сучасних умовах воєнного стану в Україні гостро постали актуальні проблеми розвитку підприємницького середовища та підприємницької активності, оскільки саме вони є вагомими джерелами фінансового і товарного наповнення української економіки, забезпечення робочих місць та самозайнятості. Велике значення для розгортання підприємницького бізнесового середовища має мотивована, зацікавлена включеність молоді, зокрема студентів – здобувачів фахової освіти. Проблема пов'язана з тим, що в умовах воєнного часу велика кількість підприємств та бізнесів зазнають збитків та ризиків через наслідки війни. У зв'язку з цим спостерігається невпевнене і насторожене ставлення студентської молоді та випускників закладів вищої освіти до створення власної справи та участі у підприємницькій діяльності. Однак потреби повоєнного відновлення економіки України вимагають саме молодіжної підприємницької ініціативи, включеності в економічний інтерактив, мотивованої активності й розроблення інноваційних напрямків розвитку. Тому в процесі фахового навчання необхідно розробляти, впроваджувати і використовувати різноманітні методи і способи формування й розвитку позитивного ціннісного

ставлення до підприємництва, що створює підґрунтя подальшого професійного становлення й самореалізації у цій сфері.

Мета статті – висвітлити психолого-педагогічні аспекти розвитку в процесі фахової підготовки професійно-ціннісного ставлення студентів до підприємництва, як складової підприємницької компетентності та умови включеності студентської молоді до повоєнного відновлення в Україні.

Основний текст.

Проблеми підприємництва, підприємливості та підприємницької компетентності, її структури та змісту протягом останніх десятиліть привертають увагу багатьох вчених та міжнародних наднаціональних організацій. Зокрема, з початку 2000-х років Європейський Союз запропонував 8 ключових компетенцій для життя, до яких було віднесено також ініціативність та підприємливість («sense of initiative and entrepreneurship»). Згодом, за результатами численних досліджень була опублікована у 2013 році рамкова структура підприємницької компетентності (The Entrepreneurship Competence Framework – *EntreComp*), розроблена Спільним дослідницьким центром (Joint Research Centre – *JRC*) Європейської комісії за дорученням Генерального директорату з питань зайнятості, соціальних питань та інклюзії (Directorate General for Employment, Social Affairs and Inclusion – *DG EMPL*). *EntreComp* включає 3 сфери компетенції («Ідеї та можливості», «Ресурси», «Реалізація»), список з 15 компетенцій, результати навчання та рівні кваліфікації, на які можуть посилатися поточні та майбутні ініціативи у сфері підприємницької освіти [4, с. 4]. Опис підприємницької компетентності характеризує її як наскрізну, тобто необхідну для всіх потреб і сфер життя: особистого розвитку, активної участі в суспільстві й на ринку праці в якості найманого працівника або як самозайнятої особи, для відкриття підприємств (культурних, соціальних чи комерційних) [4, с. 5-6, 12-13]. Значимість підприємницької компетентності обґрунтовано також у Рекомендації Ради Європейського Союзу про ключові компетенції для навчання протягом життя, які необхідні громадянам для самореалізації, здорового та сталого способу життя, працевлаштування, активної громадянської позиції та соціальної інтеграції [6, с. 4]. У цьому документі підприємницьку компетентність визначено як здатність діяти відповідно до можливостей та ідей і перетворювати їх на цінності для інших. Підприємницька компетентність є необхідним предиктором підприємливості та ініціативності, необхідних для суспільства знань XXI століття, а розвиток підприємливості є однією з ключових цілей політики ЄС та країн-членів [4, с. 11]. Підприємливість, як компетентність, стосується всіх сфер життєдіяльності. Вона дає громадянам можливість піклуватися про власний розвиток, робити активний внесок у розвиток суспільства, виходити на ринок праці як найманий працівник або самозайнята особа, а також започатковувати власну справу чи виводити на вищий рівень підприємство, яке може мати культурне, соціальне або комерційне спрямування. Ця якість людини базується на творчості, критичному мисленні та вирішенні проблем, ініціативі й наполегливості, здатності працювати разом, щоб планувати та керувати проектами, які мають культурну, соціальну чи фінансову цінність [4, с. 13]. Суттєвою новацією Рекомендацій стало виокремлення такого глибоко

психологічного компонента підприємницької компетентності як ставлення (attitudes) поряд із звичними «знання» та «навички» («Essential knowledge, skills and attitudes related to this competence»). До характеристик підприємницького ставлення віднесено такі: ініціативність і воля, спрямованість на перспективу, сміливість і наполегливість у досягненні цілей, бажання мотивувати інших і цінувати їхні ідеї, співпереживання, турбота про людей і світ, прийняття відповідальності з дотриманням етичних підходів у діяльності [4, с. 13].

Велику увагу приділяють розвитку підприємницької компетентності й у рамках проекту ООН «Education-2030» та його напрямку з підприємницького навчання «Entrepreneurial learning for TVET institutions» ЮНЕСКО (UNEVOC Network – a global platform of technical and vocational education and training (TVET) institutions) [7]. Зокрема автори дослідження зазначають, що навички підприємництва є серед цілей сталого розвитку щодо освіти (Sustainable Development Goal 4 on Education) й безпосередньо пов'язані з навичками для працевлаштування та гідної роботи, а «Ціль сталого розвитку 8, спрямована на сприяння «повній і продуктивній зайнятості та гідній роботі для всіх», наголошує на політиці, орієнтованій на розвиток, що підтримує продуктивну діяльність, створення гідних робочих місць, підприємливість, креативність та інновації». Учені вказують, що підприємницьке навчання забезпечує розвиток творчих інноваційних ідей як основи успішної діяльності XXI століття [7, с. 5].

Підприємницьке ставлення тісно пов'язано з лідерськими якості та виступає суттєвим чинником ефективності в освітній діяльності, таку позицію доводить Е. Leffler (2019) на прикладі досліджень у педагогічній праці [8]. Значення підприємливості для економічної креативності й становлення економіки знань на прикладі «Катарського економічного прориву» обґрунтовує Yagoub Ali Gangi (2017) [12]. Дослідники відзначають, що Катар на початку XXI століття упровадив велику кількість ініціатив з навчання підприємству, щоб створити економіку, засновану на знаннях, чим суттєво підвищив місце країни в світовому Індексі економіки знань [5; 12]. Питання про значимість підприємливості, соціального підприємництва, співіснування та співтворчості постійно представлені на міжнародному економічному форумі WISE (Катар), учасники якого досліджують проблеми війни і масового переміщення й міграції людей в часи війни. В таких умовах зростає роль освіти та її можливостей надавати підтримку для подолання соціальних потрясінь і розроблення стратегій побудови майбутнього суспільства знань [12]

Таким чином, можемо констатувати доволі документарно регламентоване й науково обґрунтоване предметне поле розвитку підприємливості й підприємницької компетентності громадян та молоді і в країнах ЄС, і в більшості розвинених країн світу. Водночас, зазначимо, що основна увага зосереджена щодо формування знанневого (knowledge) та діяльнісного (skills) компонентів. Цього часто є недостатнім для розвитку підприємництва у кризових умовах, що ми маємо у нинішні часи воєнного стану в Україні. Необхідно також виховувати і посилювати у молоді розуміння підприємницької соціальної значимості та професійних цінностей (values, attitudes).

Дослідженням проблем формування та розвитку професійного ставлення, як

компонента підприємницької компетентності, у процесі фахової освіти присвячено не так багато праць, як того вимагають потреби часу.

Для розуміння суті питання звернемось до характеристик підприємливості як соціально-економічного феномену. О.О. Романовський у своєму дослідженні підприємництва в університетах світу висвітлює специфічні й подібні ознаки антрепренерства та бізнесу – це започаткування, породження нової справи, «самостійна, ініціативна діяльність особи чи групи людей, проведена на власний розсуд, за власний рахунок, під свою відповідальність, на свій страх і ризик» [3, с. 197-198]. Автор наголошує, що «бізнес дозволяє енергійним, діяльним людям реалізувати свій талант, знайти і проявити себе, прикласти свої вміння та здібності до справи». Відмінними ознаками підприємництва та бізнесу є самостійність і відповідальність, ініціатива і ризик, динамічність і активний пошук рішень, організація і налагодження справи, пошук нових можливостей, забезпечення інновацій, конкурентоспроможності та прибутковості. Для цілей нашого дослідження важливим є тлумачення поняття підприємливості, як здатності особи до створення суспільної цінності у будь-якому вартісному вимірі й у будь-якій сфері життєдіяльності, що представлено у Рамці підприємницької компетентності (*EntreComp*): «Підприємливість – це коли Ви користуєтесь можливостями та ідеями і втілюєте їх у цінність для інших. Створена таким чином цінність може бути фінансовою, культурною або соціальною (FFE-YE, 2012)» [4, с. 11]. Розуміння соціальної, суспільної цінності результатів підприємницької праці, на нашу думку, є базовим для формування ставлення до підприємництва та підприємницького ставлення до полісуб'єктного соціально-економічного середовища, яке якраз і містить умови і чинники для підприємницької та професійної самореалізації фахівця.

В контексті нашого дослідження поняття «*ставлення*», як компонент підприємницької компетентності, та поняття «*професійне ставлення*» які ми вживаємо як тотожні, оскільки йдеться про професійну діяльність і професійну самореалізацію у сфері підприємництва. З точки зору психолого-педагогічних концепцій, категорія ставлення є базовою для формування та реалізації соціальної та професійних орієнтацій особистості [2]. Вчені педагоги, психологи у сфері фахового навчання переважно акцентують увагу на процесі *професійного становлення* студента у закладі освіти відповідно до обраної економічної галузі. Відмінність *професійного (підприємницького) ставлення* полягає в тому, що це є не тільки складник компетентності, а й частина більшої особистісно-професійної якості такої як «професійна аксіосфера», а її наслідком є підприємницька самореалізація, яка потенційно можлива в усіх видах фахової діяльності, а готовність до її здійснення безпосередньо поєднується з особистісним ставленням до підприємницької діяльності та соціально-економічного середовища її реалізації.

На основі здійсненого теоретичного аналізу вказаних вище першоджерел, до структури професійно-ціннісного ставлення студента – майбутнього фахівця можемо віднести такі як: професійна мотивація, інтереси, аксіологічне мислення, професійна і соціальна (суспільна) спрямованість, професійно-ціннісні орієнтації, професійна ідентичність, розуміння важливості, само ідентичності,

власного творчого саморозвитку в суспільному контексті, власної соціальної ролі, шаблони поведінки, координації та узгодження, моделі здійснення вибору тощо. З точки зору психологічного підходу, важливим результатом ставлення є формування професійної спрямованості як інтегральної, соціально-зумовленої властивості особистості (С.Д. Максименко). Таким чином, завдання підприємницької освіти полягає в тому, щоб формувати й розвивати своє ставлення до підприємницької діяльності не тільки як до способу самозайнятості та «роботи на себе» - для власного прибутку, а й як до професійного виду діяльності, що має і особистісне, і соціальне, і суспільне значення, забезпечує особистісну професійну самореалізацію та соціально-економічний добробут у спільноті.

Важливість такого аксіологічного підходу в процесі формування підприємницької компетентності особливо відчутна у наш час в Україні. Зниження підприємницької активності через війну, також призводить і до завищення соціальних очікувань від держави. За даними українських соціологічних досліджень (О.М. Балакірева) у кризовий трансформаційний період відбувається докорінна зміна системи цінностей українського суспільства у сферах освіти і праці, які безпосередньо «детермінують процеси відтворення й нагромадження людського капіталу – необхідної умови для реалізації перспектив сталого, справедливого, демократичного розвитку» [1]. Серед виявлених тенденцій описані такі: наявні тенденції зниження економічної ініціативності молоді та зростання стратегії очікування, лише третина молоді в досягненні своїх економічних цілей розраховує лише на себе, важливість роботи як базової ціннісної настанови зазначають 56% усього населення України, що пояснюється зневірою людей в доцільності власної соціально-економічної активності та прагненням пошуку «тіньової» зайнятості або зовнішньої трудової міграції. Водночас, за період воєнних дій понад 75% опитаних зазначили, що надавали певну допомогу ЗСУ, підрозділам територіальної оборони або волонтерам [1, с. 119].

Ініціативна участь молоді у волонтерських акціях та організаціях, спільних соціальних проектах свідчить про зростання колективної ідентичності та інтеграції у соціальне середовище [2]. Наші опитування серед студентів закладів вищої освіти стосовно намірів власної підприємницької діяльності виявляють, що основним чинником такого вибору є досягнення власного прибутку безвідносно до соціально-значимих результатів та суспільної цінності роботи. В даному разі, можемо говорити про не сформованість уявлень щодо професійної аксіосфери та не розуміння суті цього поняття. Якраз волонтерська співпраця на добровільних засадах допомагає майбутнім фахівцям побачити «образ» різних професій та їх значимість у вирі війни, в кризових умовах, зрозуміти, що саме підприємництво та підприємливість виступають чинниками і повсякденного соціально-економічного поступу і майбутнього зростання спільноти. Для розвитку ставлення до підприємництва у процесі фахового навчання мають навчально-методичні можливості більшість дисциплін фахової підготовки і в рамках аудиторних занять, і в самостійній (асинхронній) роботі студентів. У навчальному контексті ідея підприємницької освіти полягає в тому, щоб

зосередити увагу на інтересах, мотивації, реальних життєвих потребах молодих людей, як основі їхнього навчального процесу, що забезпечує відповідну саморефлексію (Falk Lundqvist, Hallberg, Leffler, & Svedberg, 2011; Moberg, 2014; Peltonen, 2015; Sagar, 2013; Shacklock, Hattam, & Smyth, 2000; Surlemont, 2007). «Учні мають можливість проявляти власні ініціативи та співпрацювати не лише з іншими у своїй школі, а й з навколишньою громадою, щоб надати їхньому навчанню контекст реального світу» (Hynes, 1996; Otterborg, 2011; Ruskovaara & Pihkala, Citation2015; Surlemont, 2007) [7]. Для розвитку підприємницького мислення студентів на базі Центру розвитку підприємництва Утрехтського університету (Нідерланди) представлено «План навчання підприємству» (Іветт Багген, WUR), який допомагає викладачам розробляти навчання, що стимулює учнів, відповідно до 11 принципів дизайну Канви освіти у галузі підприємництва (Entrepreneurship Education Canvas). Студенти Утрехтського університету також розробляють пропозиції для антрепренерства в існуючих організаціях [9; 10]. Багато програм і технологій професійного розвитку підприємницького мислення запропоновано на платформі Підприємницької навчальної ініціативи (The Entrepreneurial Learning Initiative (ELI)) [8].

На нашому прикладі дисциплін психолого-педагогічного циклу («Розвиток підприємництва та підприємливості», «Тренерство та тренінгові технології», «Менеджмент в освіті і навчанні», «Управління освітою», «Основи андрагогіки» тощо), які вивчають студенти спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», виявлено, що для розвитку ціннісно-мотиваційної сфери студентів – майбутніх фахівців доцільно використовувати найрізноманітніші методи і прийоми, які забезпечують проектування професійного сенсу власного досвіду, професійно-діяльну саморефлексію, конструювання моделей креативного професійного саморозвитку. До таких віднесемо методи розвитку професійного ставлення: розвиток професійного інтересу, діагностика власних підприємницьких якостей, виявлення професійної спрямованості, складання рейтингу підприємницьких якостей, аналіз підприємницьких кейсів на прикладі відомих підприємців світу, біографічні дослідження власників відомих бізнесів, складання «портфеля професійно значимих якостей», які необхідні для взаємодії та реалізації у певних видах діяльності. Ефективними є завдання на розвиток творчого ставлення, розроблення підприємницьких ідей, освоєння підприємницьких ситуаційних ролей, пізнання технік і технологій підприємницької діяльності, ознайомлення з віртуальним підприємницьким середовищем за допомогою порталу «Дія.Освіта». Для формування та розвитку ставлення до підприємництва необхідним є розроблення моделей аксіотипів підприємця, які враховують основні соціо професійні характеристики цього виду діяльності.

Висновки.

Було розглянуто тенденції зміни ставлення до підприємницької діяльності студентської молоді в умовах воєнного часу в Україні. Розкрито зміст поняття «ставлення» як компонента підприємницької компетентності сучасного фахівця. Висвітлено чинники і дидактичні методи розвитку ставлення студентів до підприємництва у процесі фахової освіти.

Виявлено, що в умовах воєнного часу в Україні спостерігається збільшення залежності соціальних очікувань молоді від держави та міжнародних організацій, зменшення віри у свої сили, збільшення страху ризиків і невдач у самостійній господарській діяльності, збільшення тенденції до самозайнятості. Водночас спостерігається зростання колективної ідентичності, участь у волонтерських акціях та організаціях, спільних соціальних проєктах. Обґрунтовано доцільність створювати у процесі фахової освіти умови навчального середовища, сприятливого для розвитку підприємницької компетентності та, зокрема, професійно-ціннісного ставлення до підприємництва через популяризацію соціального та суспільного значення підприємництва засобами соціальних та волонтерських івентів на базі закладу вищої освіти спільно з бенефіціарами і стейкхолдерами результатів підготовки фахівців.

Література:

1. Балакірєва О.М., Дмитрук Д.А. Війна в Україні: сприйняття населенням та її вплив на якість життя. *Український соціум*, 2022, № 1 (80): С. 116–122. <https://doi.org/10.15407/socium2022.01.116>
2. Ковальчук Г.О., Баніт Ю.С. Від власної справи до спільних соціальних проєктів: психолого-педагогічні предиктори локального соціально-економічного розвитку. *Наукові праці МАУП: Психологія*. 2023. № 4(61). С. 16-21. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2023.4>
3. Романовський О. О. Феномен підприємництва в університетах світу : монографія / О. О. Романовський. Вінниця : Нова Книга, 2012. 504 с.
4. Vasigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; doi:10.2791/593884
5. *Entrepreneurship Education: A Global Consideration From Practice to Policy Around the World*. URL: https://www.wise-qatar.org/app/uploads/2019/04/appli-babson_2016-03-03_0.pdf
6. *Key Competences for Lifelong Learning*. 2019. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/569540>
7. *Entrepreneurial learning for TVET institutions: a practical guide*. Lindner, Johannes. ISBN : 978-92-3-100425-4/ URL : <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375209>
8. Leffler, E. 2019. *An Entrepreneurial Attitude: Implications for Teachers' Leadership Skills? Leadership and Policy in Schools*. <https://doi.org/10.1080/15700763.2019.1668021>
9. *The Entrepreneurial Learning Initiative (ELI)*. 2024. URL: <https://elimindset.com/>
10. *Utrecht University*. URL: <https://www.uu.nl/en/organisation/centre-for-entrepreneurship>
11. *World Innovation Summit for Education*. 2017. *Entrepreneurship Education: A Global Consideration from Practice to Policy Around the World*. WISE 2017: “Co-Exist, Co-Create: Learning to Live and Work Together”. <https://www.wise->

qatar.org/sites/default/files/asset/document/ wise-research-6-babson-11_17.pdf .

12. Yagoub Ali Gangi . The role of entrepreneurship education and training on creation of the knowledge economy: Qatar leap to the future. August 2017. World Journal of Entrepreneurship Management and Sustainable Development 13(4):00-00. DOI: 10.1108/WJEMSD-06-2017-0032

References.

1. Balakiryeva O.M., Dmytruk D.A. Vjina v Ukrayini: spry`jnyattya naseleennyam ta yiyi vply`v na yakist` zhy`ttya. Ukrayins`ky`j socium, 2022, # 1 (80): S. 116–122. <https://doi.org/10.15407/socium2022.01.116>.
2. Koval`čuk H.O., Banit Ju.S. Vid vlasnoji spravy do spil`nyx social`nyx proektiv. Vid vlasnoji spravy do spil`nyx social`nyx projektiv: psyxolohe-pedahohični predyktory lokal`noho social`no-ekonomičnoho rozvytku. Naukovi praci MAUP: Psyxolohija. 2023. # 4(61). S. 16-21. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2023.4>
3. Romanovs`kyj O. O. Fenomen pidpryjemnyctva v universytetax svitu : monohrafija / O. O. Romanovs`kyj. Vinnycja : Nova Knyha, 2012. 504 s.
4. Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; doi:10.2791/593884
5. Entrepreneurship Education: A Global Consideration From Practice to Policy Around the World. URL: https://www.wise-qatar.org/app/uploads/2019/04/appli-babson_2016-03-03_0.pdf
6. Key Competences for Lifelong Learning. 2019. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/569540>
7. Entrepreneurial learning for TVET institutions: a practical guide. Lindner, Johannes. ISBN : 978-92-3-100425-4/ URL : <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375209>
8. Leffler, E. 2019. An Entrepreneurial Attitude: Implications for Teachers' Leadership Skills? Leadership and Policy in Schools. <https://doi.org/10.1080/15700763.2019.1668021>
9. The Entrepreneurial Learning Initiative (ELI). 2024. URL: <https://elimindset.com/>
10. Utrecht University. URL: <https://www.uu.nl/en/organisation/centre-for-entrepreneurship>
11. World Innovation Summit for Education. 2017. Entrepreneurship Education: A Global Consideration from Practice to Policy Around the World. https://www.wise-qatar.org/sites/default/files/asset/document/ wise-research-6-babson-11_17.pdf
12. Yagoub Ali Gangi . The role of entrepreneurship education and training on creation of the knowledge economy: Qatar leap to the future. August 2017. World Journal of Entrepreneurship Management and Sustainable Development 13(4):00-00. DOI: 10.1108/WJEMSD-06-2017-0032

Abstract. *The article is devoted to highlighting the author's approaches to the formation and development of an entrepreneurial attitude in the process of professional training of students in a higher education institution. Factors of a global nature that determine the need for the development of entrepreneurial competence of every citizen are given. The purpose of the article is to highlight the psychological and pedagogical aspects of the development in the process of professional training of students' professional and value attitude to entrepreneurship, as a component of entrepreneurial competence and the conditions for the inclusion of student youth in the post-war recovery in Ukraine. The meaning of the concept of "attitude" as a component of entrepreneurial competence is revealed. Didactic conditions and methods of developing students' attitude to entrepreneurship in the process of professional education are highlighted.*

The trends of changing attitudes towards entrepreneurial activity of student youth in wartime conditions in Ukraine are considered. It was found that in wartime conditions in Ukraine, there is an increase in the dependence of social expectations of youth on the state and international organizations, a decrease in self-confidence, an increase in the fear of risks and failures in independent economic activity, and an increase in the tendency to self-employment.

It was noted that there is an increase in youth participation in volunteer actions and organizations, joint social projects, which indicates the growth of collective identity and integration into the social environment. The generalized results of the trends of individual attitudes towards entrepreneurship of students in the process of professional training are presented.

The expediency of creating, in the process of professional education, the conditions of an educational environment favorable for the development of entrepreneurial competence and, in particular, a professional and valuable attitude to entrepreneurship through the popularization of the social and societal significance of entrepreneurship by means of social and volunteer events on the basis of a higher education institution and together with the beneficiaries and stakeholders of the results is justified professional training.

Key words: *Entrepreneurial competence, higher education, students, joint social projects, volunteering, entrepreneurship, attitude.*

Науковий керівник: *д.п.н., проф. Ковальчук Г.О.*

Стаття відправлена: 17.03.2024 р.

© Баніт Ю.С.